

Regeringens proposition

2003/04:23

Antalet ledamöter i Högsta domstolen

Prop.
2003/04:23

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 16 oktober 2003

Margareta Winberg

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att minimiantalet ledamöter i Högsta domstolen bestäms till fjorton i stället för nuvarande sexton.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2004.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, vänsterpartiet och miljöpartiet.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	4
3	Ärendet och dess beredning.....	5
4	Antalet justitieråd	5
5	Kostnadsmässiga konsekvenser.....	6
6	Ikraftträdande m.m.	7
7	Författningskommentar	7
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 oktober 2003	8

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2003/04:23

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §¹

Högsta domstolen består av *sex-*
ton justitieråd eller det högre antal
som behövs. Justitieråden skall
vara lagfarna. De får inte inneha
eller utöva något annat ämbete.

Högsta domstolen består av *fjor-*
ton justitieråd eller det högre antal
som behövs. Justitieråden skall
vara lagfarna. De får inte inneha
eller utöva något annat ämbete.

Regeringen förordnar ett av justitieråden att vara domstolens ord-
förande.

Högsta domstolen skall vara delad i två eller flera avdelningar. Avdel-
ningarna är lika behöriga att ta upp mål som Högsta domstolen handlägg-
er.

Högsta domstolens ordförande är även ordförande på en avdelning.
Ordförande på annan avdelning är det justitieråd som regeringen förord-
nar.

Justitieråden indelas till tjänstgöring på avdelningarna för viss tidspe-
riod enligt de grunder som Högsta domstolen beslutar.

När ett justitieråd på grund av sjukdom eller därmed jämförlig omstän-
dighet inte kan tjänstgöra i Högsta domstolen, får den som avgått med
ålderspension från sin tjänst som justitieråd förordnas att tillfälligt tjänst-
göra som ersättare. Vad som i lag eller annan författning föreskrivs om
justitieråd skall även tillämpas på ersättare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

¹ Senaste lydelse 1996:157.

Högsta domstolen har i en skrivelse till regeringen föreslagit att minimiantalet ledamöter i Högsta domstolen bestäms till fjorton.

Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolen, Regeringsrätten, Svea hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Kammarrätten i Jönköping, Malmö tingsrätt, Mölndals tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Sveriges advokatsamfund och Sveriges Domareförbund har beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition.

Lagrådet

Det förslag som läggs fram i propositionen är en mycket begränsad ändring av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande enligt regeringens mening skulle sakna betydelse.

4 Antalet justitieråd

Regeringens förslag: Minimiantalet justitieråd minskas från sexton till fjorton.

Yttrandena över utkastet till proposition: Samtliga som har yttrat sig över utkastet till proposition har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. *Juridiska fakultetsnämnden* har dock tillstyrkt endast under förutsättning att man i propositionen gör klart att frågan om Högsta domstolens framtida organisation, dimensionering och inriktning senare kommer att sättas in i ett större sammanhang. *Sveriges advokatsamfund* har understrukit betydelsen av att Högsta domstolen tilldelas nödvändiga resurser för sin verksamhet.

Skälen för regeringens förslag: Högsta domstolen består av sexton justitieråd eller det högre antal som behövs. För närvarande finns det sexton justitieråd.

Det föreskrivna antalet justitieråd i Högsta domstolen minskades i samband med fullföljdsreformen år 1971 (prop. 1971:45, JuU 7, rskr. 163). Det föreskrevs då att Högsta domstolen skulle utgöras av tjugotvå justitieråd, men en särskild övergångsbestämmelse innebar att antalet tills vidare kunde vara högre.

Genom en lagändring år 1974 (prop. 1974:35, KU 21, rskr. 160) bestämdes att Högsta domstolen skulle utgöras av tjugotvå justitieråd eller det högre antal som av särskilda skäl fanns erforderligt.

I anledning av en skrivelse från Högsta domstolen bestämdes minimiantalet justitieråd genom en lagändring 1994 till tjugotvå (prop. 1993/94:190, bet. 1993/94:JuU30, rskr. 1993/94:377). I skrivelsen (se prop. 1993/94:190 s. 110) påpekades att det hade varit möjligt att minska antalet justitieråd till tjugotvå trots att tillströmningen av mål och ärenden fortsatt att öka. Detta berodde, enligt Högsta domstolens skrivelse, på de ändringar i domförhållningarna som hade genomförts under senare

år, framför allt möjligheten till enmansprövning i dispensfrågor. Enligt Högsta domstolens skrivelse var det inte uteslutet att en viss minskning av antalet ledamöter i Högsta domstolen skulle visa sig möjlig i framtiden. Högsta domstolen framhöll därför att det var angeläget att inte lagen lägger hinder i vägen för en annars genomförbar minskning av ledamotsantalet. Regeringen delade Högsta domstolens uppfattning. I samband härmed avskaffades kravet på att det skulle finnas särskilda skäl för att ha flera ledamöter i Högsta domstolen än minimiantalet. I stället föreskrevs att det får finnas fler ledamöter i Högsta domstolen än minimiantalet om det behövs (se 3 kap. 4 § RB och prop. 1993/94:190 s. 111).

På grundval av ytterligare en skrivelse från Högsta domstolen bestämdes minimiantalet justitieråd genom en lagändring år 1995 till sexton (prop. 1995/96:116, bet. 1995/96:JuU16, rskr. 1995/96:173). I skrivelsen (se prop. 1995/96:116 s. 10) föreslog Högsta domstolen att minimiantalet justitieråd skulle bestämmas till sexton och uttalade i samband härmed att det var viktigt att det inte finns rättsliga hinder för en anpassning av ledamotsantalet till vad som vid varje tidpunkt behövs.

Högsta domstolen har nu på nytt tillskrivit regeringen i frågan om antalet ledamöter i domstolen och föreslår att minimiantalet justitieråd bestäms till fjorton. I skrivelsen påpekas att det är svårt att bedöma vilket antal justitieråd som på längre sikt kan vara lämpligt. Enligt Högsta domstolen är det inte uteslutet att en viss ytterligare minskning av det faktiska antalet justitieråd kan visa sig möjlig. Vidare pekar Högsta domstolen bl.a. på att det förhållandet att minimiantalet ledamöter nu överensstämmer med det faktiska antalet utsedda ledamöter leder till vissa organisatoriska nackdelar. När någon ledamot avgår med pension eller av annat skäl kan visst glapp uppstå mellan den avgående och den tillträdande ledamoten, något som dagens reglering inte medger. Högsta domstolen anser att det även av andra skäl kan vara lämpligt med viss flexibilitet. Det bör således enligt Högsta domstolens uppfattning finnas en viss marginal mellan minimiantalet ledamöter enligt rättegångsbalken och antalet faktiskt tjänstgörande ledamöter. Mot denna bakgrund är det Högsta domstolens uppfattning att det i rättegångsbalken angivna minimiantalet justitieråd bör sänkas. Regeringen delar Högsta domstolens uppfattning. Det bör därför föreskrivas i 3 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken att Högsta domstolen skall bestå av fjorton ledamöter eller det högre antal som behövs. Någon sådan genomgång av Högsta domstolens verksamhet som Juridiska fakultetsnämnden efterfrågar är för närvarande inte aktuell. En sådan kan dock komma att aktualiseras inom ramen för den fortsatta reformeringen av domstolsväsendet. Vid framtida överväganden om det faktiska antalet ledamöter kommer regeringen självfallet att följa arbetsbelastningen vid domstolen och därvid beakta att justitieråd skall kunna tjänstgöra i Lagrådet i den omfattning som anges i lagen (2003:333) om Lagrådet.

5 Kostnadsmässiga konsekvenser

Regeringen bedömer att förslaget endast får marginella budgetära konsekvenser.

<p>Regeringens förslag: Ändringen i rättegångsbalken träder i kraft den 1 januari 2004.</p>
--

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna ändringen bör träda i kraft så fort som möjligt. Några övergångsbestämmelser är inte påkallade.

7 Författningskommentar

3 kap.

4 §

I paragrafens första stycke föreskrivs att det lägsta antalet justitieråd i Högsta domstolen är fjorton.

Paragrafen är i övrigt oförändrad.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 oktober 2003

Närvarande: statsrådet Winberg, ordförande, och statsråden Sahlin, Pagrotsky, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson, Nykvist, Lund, Andnor, Nuder, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2003/04:23 Antalet ledamöter i Högsta domstolen.